

Gabriel ANDREESCU

„Aportul” Curții Constituționale la operația de(conspirării)

Sistemul de acces la propriul dosar și deconspirarea Securității a suferit de-a lungul timpului câteva intervenții. Legii nr. 187/1999¹ i s-au adus mai multe amendări în scopul întăririi procedurilor, extinderii unor drepturi sau restrângere a lor. Cel mai mare impact asupra domeniului l-a avut Curtea Constituțională română (CCR). Studiul urmărește evoluția intervențiilor CCR, consistența și relevanța deciziilor din perspectiva atribuțiilor Curții.

I. Amendarea sistemului introdus prin Legea nr. 187/1999

Ordonanța de urgență pentru modificarea și completarea Legii nr. 187/1999, intrată în vigoare la 27 februarie 2006 a acordat și cetățenilor aparținând țărilor membre NATO și din UE (după aderarea României la Uniune) dreptul de a avea acces la propriul dosar deschis de fosta Securitate română. Noțiunea de poliție politică a fost extinsă la „toate acele activități ale securității statului ori a altor structuri și instituții cu caracter represiv care au vizat instaurarea și menținerea puterii totalitare comuniste, precum și suprimarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului”. Aceeași ordonanță a scos din categoria colaboratorilor poliției politice comuniste persoanele care au dat declarații în stare de libertate, de reținere sau arest în urma cercetării sau judecării pentru motive politice – și nu doar în cazul condamnării sale –, venind astfel în favoarea victimelor fostului sistem comunist. Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (CNSAS) i s-a acordat dreptul de a utiliza în stabilirea deciziilor sale arhivele sau mărturiile unor cetățeni străini. La nivel procedural, s-a adăugat impunerea prin lege a unor termene, precum verificarea și informarea în cel mult de 90 de zile a statutului de colaborator al poliției politice. O prevedere remarcabilă a fost cerința ca CNSAS să anunțe organele de justiție în cazul foștilor ofițeri de securitate care încălcașeră prevederile legale.

Alături de prevederile favorabile celor urmăriți altădată de Securitate, O.U.G. nr. 16/2006 a asumat și niște pierderi. Eliminarea cerinței ca membrii Colegiului CNSAS să nu fi făcut parte din partide politice a redus rezistența la intruziunile politice în activitatea CNSAS. Dreptul persoanelor care au fost urmărite de Securitatea statului de a afla identitatea agenților și a colaboratorilor care au contribuit la completarea dosarului personal a fost condiționat de cerința: „numai dacă aceștia pot fi stabiliți cu certitudine”. Formularea se pretează ușor la abuzuri.

Marea schimbare a sistemului construit în 1999 pentru accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității a fost adusă de Decizia CCR nr. 51 din 31 ianuarie 2008², care a stabilit neconstituționalitatea Legii nr. 187/1999 în ansamblul ei și a prevederilor art. II și V din O.U.G. nr. 16/2006.

¹ Legea nr. 187/1999 privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității ca poliție politică (M.Of. nr. 603 din 9 decembrie 1999).

² M.Of. nr. 95 din 6 februarie 2008.

Opinia publică a reacționat intens și divers. APADOR-CH a cerut Parlamentului adoptarea de urgență a unei legi care să permită în continuare accesul la propriul dosar și deconspirarea poliției politice. Un număr de 13 organizații neguvernamentale³ au solicitat revocarea judecătorilor Curții Constituționale și a Avocatului Poporului. Au fost anunțate greva foamei și proteste în Piața Universității⁴. Presa a adus în discuția imparțialitatea CCR, atât timp cât trei dintre judecătorii ei au ajuns să fie investigați de către CNSAS: Aspazia Cojocaru, Nicolae Cochinescu și Ion Predescu.

Au existat însă și entuziaști ai deciziei de anulare, cum urma, a accesului la propriul dosar și deconspirarea poliției politice. Fostul director al Serviciului de Informații Externe în perioada 1992-1997, generalul Ioan Talpeș, a felicitat judecătorii Curții. Lidia Bărbulescu, președinta Consiliului Superior al Magistraturii (CSM), și-a exprimat în rândul ei satisfacția față de decizie. A apreciat chiar că toate deciziile emise de CNSAS, prin care s-a statuat colaborarea unor persoane cu poliția politică comunistă, ar fi lovite de nulitate⁵. Organizația SoJust a dezaprobat declarațiile președintei CSM, căci exprimarea publică a părerii asupra unor cauze aflate în curs de judecată, respectiv asupra efectelor deciziei CC privind hotărâri la CNSAS care nu au fost contestate ori au fost confirmate, în mod definitiv, de instanțele judecătorești sunt interzise din Legea privind statutul judecătorilor și procurorilor⁶.

A urmat o cursă contra cronometru pentru salvarea CNSAS și astfel, salvarea Arhivei ajunse la instituție, care, altfel, ar fi fost readusă la serviciile de informații, cu consecințe pe termen lung asupra accesibilității documentelor. La 6 februarie 2008, Guvernul a adoptat O.U.G. nr. 24/2008⁷ care a transformat Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității într-un organ de verificare și constatare.

II. Limbajul și logica Deciziei Curții Constituționale nr. 51/2008: conotațiile politice

Curtea Constituțională se exprimase asupra constituționalității unor prevederi ale Legii nr. 187/1999 și anterior. În anul 2005, CCR a avut de analizat excepția de neconstituționalitate ridicată de dl. Gheorghe I. Ungureanu, în opinia căruia Legea nr. 187/1999 ar încălca principiul constituțional al neretroactivității legii civile⁸. Curtea a hotărât asupra acestui aspect

³ Este vorba despre organizații de renume, printre ele Asociația 21 Decembrie, Grupul pentru Dialog Social, Asociația Pro Democrația, Alianța Civică, Institutul de Politici Publice, Agenția de Monitorizare a Presei, Miliția Spirituală, Centrul pentru Jurnalism Independent, Liga Pro Europa, dar și Blocul Național Sindical.

⁴ „După CNSAS, s-ar putea desființa și ANI, CNA, CNCI și CNVM” – *ziare.com* (<http://www.ziare.com/vasile-dancu/stiri-vasile-dancu/dupa-cnsas-s-ar-putea-desfiinta-si-ani-cna-cncd-si-cnvm-230120>).

⁵ „România. Reacție la declarațiile președintelui CSM la decizia CC de constatare a neconstituționalității” – *dejure.md*, 5 februarie 2008 (<http://www.dejure.md/index.php?go=news&n=2444>), accesat la 5 decembrie 2012.

⁶ Art. 10 alin. (2) și (3) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor stabilește că judecătorii și procurorii nu își pot exprima public opinia cu privire la procese aflate în curs de desfășurare și nu pot da consultații scrise sau verbale în probleme litigioase (*idem*).

⁷ M.Of. nr. 182 din 10 martie 2008, aprobată de Parlament prin Legea nr. 293/2008 (M.Of. nr. 800 din 28 noiembrie 2008).

⁸ Conform dispoziției art. 15 alin. (2) din Constituție: „Legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile”.

constatând, în consens cu opiniile Guvernului și ale Avocatului Poporului, că prevederea invocată nu conține în sine nici o dispoziție cu caracter retroactiv⁹.

Domnul Ungureanu mai susținuse că Legea nr. 187/1999 încalcă și prevederi ale Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, fără a preciza care text al acesteia. A făcut în sprijinul afirmației sale aprecieri personale referitoare la regimul politic din perioada anilor 1952-2004. Curtea Constituțională nu a luat în considerare acest aspect, care va fi pe larg invocat mai târziu, în 2008. A motivat că potrivit art. 10 alin. (2) din Legea nr. 47/1992¹⁰, „sesizările trebuie făcute în formă scrisă și motivate” și nu a considerat necesar să analizeze excepția de neconstituționalitate prin raportare la aceste prevederi.

În decizia din 31 ianuarie 2008, în centrul argumentației CCR s-a aflat caracterul jurisdicțional al CNSAS¹¹. Curtea a identificat abateri de la statutul constituțional al justiției, în special, confuzia între funcția de anchetă, cea de judecată și cea de soluționare a căilor de atac împotriva propriilor decizii, lipsa de contradictorialitate și publicitate a dezbaterilor, limitarea dreptului la apărare al persoanelor verificate, liberul arbitru în administrarea și aprecierea probelor, posibilitatea de a da, în aceleași cauze, verdicte noi, contrare celor validate prin deciziile definitive ale instanțelor judecătorești. Ca urmare, jurisdicția exercitată de CNSAS ar fi de natura unei jurisdicții extraordinare, organul care o exercită ar avea natura unei instanțe extraordinare, ceea ce este interzis de art. 126 alin. (5) din Constituția României.

Mai mulți autori au remarcat faptul că în logica Curții Constituționale ar urma să fie desființate Agenția Națională de Integritate, *Comisia Națională a Valorilor Mobiliare*, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, Consiliul Național al Audiovizualului¹². Ulterior, Curtea Constituțională a statuat că dispozițiile O.G. nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare sunt neconstituționale „în măsura în care din acestea se desprinde înțelesul că instanțele judecătorești au competența să anuleze ori să refuze aplicarea unor acte normative cu putere de lege, considerând că sunt discriminatorii, și să le înlocuiască cu norme create pe cale judiciară sau cu prevederi cuprinse în alte acte normative”¹³. Poziția Curții, al cărei sens este evident, nu a afectat în esența activitatea CNSAS. Deși a fost invocat în chestiuni de neconstituționalitate¹⁴, Consiliul Național al Audiovizualului nu a trecut până acum printr-un proces de contestare a competențelor sale, în ciuda mării asemănări a atribuțiilor sale cu cele ale CNSAS.

Într-un astfel de context a fost ridicată, legitim, întrebarea, în ce măsură judecata CCR a reflectat responsabilitățile sale profesionale, ori a exprimat motivații mai curând politice. Întrebarea este cu atât mai motivată când privește nu chestiunea jurisdicției exercitate de CNSAS, ci susținerile care urmează.

În decizia nr. 51/2008, judecătorii constituționali și-au exprimat preocuparea față de faptul că Legea nr.187/1999 nu ar urmări numai scopul de deconspirare, enunțat în preambul, ci ar promova și răspunderea morală și politică a persoanelor care au participat la activitatea de

⁹ Decizia CCR nr. 443 din 15 septembrie 2005 (M.Of. nr. 876 din 29 septembrie 2005).

¹⁰ Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale (M.Of. nr. 643 din 16 iulie 2004).

¹¹ În limbajul judecătorilor constituționali: „Critica de neconstituționalitate vizează, în primul rând, natura juridică a Consiliului Național pentru Studiarea Arhivelor Securității...”.

¹² *Cristi Danileț*, Decizia CC: legală, dar greșită (<http://cristidanilet.wordpress.com/2008/02/02/decizia-cc-legala-dar-gresita/>).

¹³ Decizia nr. 1325 din 4 decembrie 2008 (M.Of. nr. 872 din 23 decembrie 2008).

¹⁴ A se vedea excepția de neconstituționalitate privind numirea unor membri ai CNA.

poliție politică. Intenția legii ar fi și de ordin juridic: ar urmări îndepărtarea lor din funcțiile publice prevăzute în actul normativ, împiedicându-i pe cei declarați agenți sau colaboratori ai poliției politice să candideze sau să fie numiți în aceste funcții. Proba ar fi prevederile legii care permit sistarea verificărilor în cazul în care persoana care exercită una dintre demnitățile sau funcțiile vizate demisionează; respectiv, faptul că o condamnare definitivă pentru săvârșirea infracțiunii de fals în declarații privind participarea la activitatea de poliție comunistă atrage pierderea demnității sau funcției publice în care persoana în cauză a fost numită¹⁵.

Judecătorii atrag atenția în particular asupra prevederilor care vizează magistrații, căci Colegiul CNSAS a primit, o dată cu amendamentele adoptate prin O.U.G. nr. 16/2006, abilitarea să verifice participarea judecătorilor și procurorilor la activitatea serviciilor de informații înainte de 1990¹⁶.

Ordonanța de urgență din anul 2006 a avut o scăpare când la art. 22 alin. (4) lit. b) pct. (i) a inclus în categoria colaboratorilor Securității persoana care „a furnizat, a transmis sau a înlesnit transmiterea de informații către serviciile de informații”, fără vreo condiționare de natura materialelor furnizate. Caracterul vătămător al informațiilor date foștii colaboratori, actuali magistrați, a fost gândit implicit¹⁷. Să acceptăm însă drept corectă critica CCR. Acest articol ar trebui completat, iar judecătorii constituționali aveau puterea să o facă printr-o hotărâre de interpretare a articolului, cum au procedat în alte cazuri. Însă soluția nu răspunde la ceea ce pare principala preocupare a judecătorilor constituționali: competența CNSAS de a sesiza Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. Neconcordanța dintre declarația pe propria răspundere privind statutul de agent sau de colaborator al poliției politice comuniste și rezultatul verificării urmează să fie tratată drept fals în declarații, cu consecințele de rigoare.

Prevederea îi atinge mai ales pe agenți. În cazul unui magistrat fost colaborator, acesta poate susține în fața unei instanțe că nu a considerat informațiile date pe vremuri drept poliție politică. Ca urmare, ar fi fost sincer în declarația dată în momentul angajării ca magistrat. În schimb, în ce-i privește pe foștii ofițeri de securitate, nu există cale de salvare. Dacă un fost agent al Securității nu a declarat statutul său înainte de 1990 la numirea ca magistrat, deși i se ceruse, evident se face vinovat de fals în declarații. Concluzia judecătorilor constituționali: „În felul acesta, legea creează premisele unei forme de răspundere morală și juridică colectivă, pentru simpla participare la activitatea serviciilor de informații, fără vinovăție și fără existența unei fapte de încălcare a drepturilor omului și a libertăților fundamentale”.

Faptul că după anul 2008, mai mulți magistrați au devenit subiectul dezbaterii publice întrucât fuseseră angajați ai Securității, situație despre care nu au vorbit, demonstrează amploarea acestei teme în România postcomunistă¹⁸.

¹⁵ A se vedea prevederile art. 31 alin. (4) și (9) ale O.U.G. nr. 16/2006.

¹⁶ În conformitate cu Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, respectiv Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii.

¹⁷ S-ar putea contraargumenta că sensul legii deconspirării poliției politice constă în identificarea acelor informatori ale căror denunțuri au făcut rău semenilor lor și că interpretarea articolului respectiv se face în raport cu spiritul legii. Iar spiritul ei fusese subliniat chiar de către CCR: din prevederile legii rezultă că „esența definiției poliției politice comuniste rezidă în caracterul represiv al acesteia, manifestat prin activități ale securității statului sau ale altor structuri și instituții, vizând suprimarea sau îngrădirea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului”.

¹⁸ A se vedea, ca exemplu, recent, Judecătoarea Zinica (Ioniță) Trandafirescu de la Tribunalul Prahova, căpitan de securitate între 1987-1989, și Zinica Trandafirescu, judecător al secției penale a

În comentariul final al deciziei, CCR a adăugat o nuanță care merită în particular subliniată:

„Curtea constată, de asemenea, că este neconstituțional art. 22 alin. (1) din Legea nr. 187/1999, prin care se prevede verificarea apartenenței unor persoane la serviciile de informații înainte de anul 1990, indiferent dacă au făcut sau nu au făcut poliție politică, deoarece instituie premisele unei răspunderi morale și juridice colective, fără existența unei fapte infamante și fără vinovăție, încălcând astfel prevederile art. 1 alin. (3) din Constituție și principiul prezumției de onestitate, dedus din concepția legiuitorului constituant, care stă la baza art. 23 alin. (1) din Legea fundamentală”.

Lunga frază citată reprezintă o lovitură serioasă dată de către judecătorii constituționali oricărei încercări de dezvoltare a unei etici și politici a memoriei pe pământ românesc. Verificarea apartenenței persoanelor care au făcut parte din structurile represive de dinainte de 1990, spun ei, ar încălca prezumția de onestitate apărută de legea fundamentală¹⁹. În termeni direcți: nu există motive de suspiciune în ce-i privește pe agenții Securității și mai general ai organelor de represiune, până la proba contrară. Orice legislație menită să gândească un proces al comunismului, lustrarea, sau politici similare sunt din start neconstituționale.

Despre felul în care autorii desființării Legii nr. 187/1999 se raportează la subiectul deconspirării Securității, este relevantă și „marca stilistică” a unora dintre enunțurile lor. Pe urma discursului moral-emoțional al autorului excepției²⁰, Avocatul Poporului a susținut că dispozițiile legale atacate conțin „un venin neconstituțional”. Fără a lua-o în direcția limbajului polemic, asemenea Avocatului Poporului, limbajul CCR a introdus „adaptări” relevante pentru gândirea implicită subiacentă. Judecătorii constituționali au preferat să numească Securitatea (atunci când nu trebuiau să citeze denumirea instituției) drept „serviciu (servicii) de informații”. Convertirea lexicală se regăsește și în deciziile ulterioare ale CCR care au vizat legislația de deconspirare a Securității. O astfel de formulare diluează și, în felul acesta, falsifică statutul acestui organ, componentă a Ministerului de Interne comunist. Nici vorbă ca Securitatea să fie echivalentă cu un serviciu de informații, în sensul consacrat în democrațiile evolute²¹.

Tribunalului Prahova, locotenent în cadrul Inspectoratului Județean de Securitate Prahova [„Doi judecători ai Tribunalului Prahova au fost deconspirați ca ofițeri ai Securității”, Ziarul Oval, 3 ianuarie 2013 (<http://ziaruloval.ro/doi-judecatori-ai-tribunalului-prahova-au-fost-deconspirati-ca-ofiteri-ai-securitatii/>)].

¹⁹ Judecătorii constituționali se refereau la art. 23 alin. (1) din Constituție, care enunță „până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată”.

²⁰ Excepția de neconstituționalitate a fost ridicată de senatorul Dan Voiculescu, într-o acțiune susținută de Sergiu Andon, avocat dar și deputat pe lista Partidului Conservator condus de Dan Voiculescu. Relevant pentru raportul dintre valorile constituționale și politică, în luna mai 2012, ANI a constatat incompatibilitatea lui Sergiu Andon cu funcția de deputat în Parlament și a cerut revocarea din funcție. Înalta Curte de Casație și Justiție a constatat și ea incompatibilitatea, printr-o hotărâre definitivă, dar Parlamentul a respins revocarea deputatului.

²¹ Evoluția titlurilor după 1948 reflectă natura acestei instituții. Inițial, Securitatea a fost denumită Direcția Generală a Securității Poporului (DGSP)²¹, cu scopul apărării cuceririlor „democratice” și asigurarea securității Republicii Populare Române împotriva uneltirilor dușmanilor interni și externi. Organele de securitate erau singurele abilitate să instrumenteze infracțiunile împotriva regimului. În anul 1951, DGSP și-a schimbat numele în Direcția Generală a Securității Statului, iar în 1967 a devenit Departamentul Securității Statului, condus de Consiliul Securității Statului. În componența Securității au existat structuri destinate reprimării – inclusiv trupe.

III. Curtea Constituțională împotriva Legii lustrației

Argumentele enumerate în paragraful anterior, asumate prin decizia Curții Constituționale nr. 51 din 31 ianuarie 2008, sunt de coroborat, căci se completează și semnifică reciproc, cu judecățile CCR din 7 iunie 2010 asupra obiecțiilor de neconstituționalitate privitoare la Legea lustrației²².

În anul 2010, Curtea Constituțională, consecventă, a declarat neconstituțională Legea lustrației privind limitarea temporară a accesului la unele funcții și demnități publice pentru persoanele care au făcut parte din structurile de putere și din aparatul represiv al regimului comunist în perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989²³.

Curtea a acceptat ideea că lustrația reprezintă un reper moral, implicată în rememorarea ororilor comunismului și măsură temporară de excludere de la funcțiile și demnitățile publice a persoanelor care au lucrat pentru regimul comunist. Judecătorii constituționali au menționat și că lustrația nu înseamnă „epurare sau răzbunare pentru alegeri ideologice greșite ori accidente biografice”, ci accentuarea responsabilităților în exercitarea demnităților publice.

După astfel de considerente la nivel de principiu și de bun simț, urmează raționamentul fatal: „După o încercare nereușită, cea din 1997, adoptarea în România a Legii lustrației este lipsită de eficiență juridică, nefiind actuală, necesară și utilă, doar cu o semnificație exclusiv morală, ținând seama de perioada mare de timp care a trecut de la căderea regimului totalitar comunist”. Iar la nivel de detaliu: Legea lustrației este excesivă, nu permite individualizarea măsurii, instituie o prezumție de vinovăție și o adevărată sancțiune colectivă, bazată pe răspundere colectivă și pe o culpabilizare generică, făcută pe criterii politice. Nu apare reglementat un mecanism adecvat în scopul stabilirii activităților îndreptate împotriva

²² Printre altele, e de observat că art. 1 alin. (3) al Constituție, pe care CCR este chemată să-l apere, se referă la „spiritul... idealurilor Revoluției din decembrie 1989”. Or, principiile și-au găsit consacarea în Comunicatul către țară al CFSN, din 22 decembrie 1989 unde s-a anunțat dizolvarea tuturor structurilor de putere ale clanului Ceaușescu, „care a dus țara la dezastru”. O astfel de structură dizolvată a fost Securitatea. Conform înmărmuritoarei judecăți a Curții Constituționale, participarea la o organizație criminală care duce țara la dezastru nu este suficientă pentru ca cel în cauză să ajungă sub anchetă. Membrii unui partid totalitar nu ar putea fi supuși verificării doar pe motivul carnetului lor de membru. Nu e clar cum regimul comunist a putut fi calificat ilegal și criminal fără ca anumite instituții ale sale, și deci angajații acestora, să nu fie responsabili pentru caracterul lui ilegal și criminal. Să fie actul politic al condamnării comunismului de către Președintele României un act neconstituțional? Dar chiar și CCR a susținut în Decizia nr. 820/2010: „În România, comunismul a fost condamnat la nivel de doctrină, schimbarea regimului fiind consacrată prin acte juridice cu valoare constituțională, precum Comunicatul către țară al Consiliului Frontului Salvării Naționale... și Decretul-lege privind constituirea, organizarea și funcționarea Consiliului Frontului Salvării Naționale și a consiliilor teritoriale ale Frontului Salvării Naționale, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 4 din 27 decembrie 1989”. Judecătorii constituționali pentru care membrii Securității se bucură de o prezumția de onestitate, echivalentă cu „nu au de ce să fie cercetați”, sunt Ioan Vida, Nicolae Cochinescu, Aspazia Cojocaru, Acsinte Gaspar, Petre Lăzăroiu, Ion Predescu, Pușkaș Valentin Zoltan, Tudorel Toader, Augustin Zegrean, Ion Tiuca, Mihaela Senia Costinescu (magistrat-asistent).

²³ Decizia CCR nr. 820 din 7 iunie 2010 (M.Of. nr. 420 din 23 iunie 2010). În luna martie 2012, Plenul Curții Constituționale, a revenit asupra temei pentru a discuta sesizarea formulată de Secțiunile Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție, referitoare la neconstituționalitatea dispozițiilor art. 1 lit. g) din Legea lustrației. De data aceasta, unul din argumentele referitoare la neconstituționalitatea legii era riguros tehnic: Parlamentul nu a respectat prevederile constituționale care privesc procedura de reexaminare.

drepturilor și libertăților fundamentale. Curtea observă și că natura tardivă a legii (21 de ani de la căderea comunismului), fără a avea în sine un rol decisiv, este relevantă pentru disproporționalitatea măsurilor restrictive. Cum toate acestea „contravin principiilor statului de drept, ale ordinii de drept și prezumției de nevinovăție instituită prin art. 23 alin. (11) din Constituție”, legea este neconstituțională.

Îndoiala principală pe care o motivează Decizia Curții Constituționale nr. 820 din 7 iunie 2010 nu privește soliditatea argumentelor, nici coerența lor, nici calitatea documentării (deși sunt și acestea). Ci competența pe care și-o asumă. Nu intră în puterea CCR să stabilească dacă o lege este actuală, necesară, utilă, eficientă, excesivă, tardivă. Acestea sunt teme ale Guvernului și Parlamentului. Pe o astfel de logică, CCR ar putea stabili că o măsură legislativă în favoarea persoanelor cu dizabilități este inactuală, o alta privind concediul maternal nu se dovedește necesară, limitarea normelor ținute cadrele universitare nu pare utilă, impozitarea unică nu are cum fi eficientă, taxarea băuturilor ar fi excesivă, iar bugetarea amenajărilor ecologice, tardivă. Când totuși se pronunță asupra legilor în domeniu, argumentul CCR nu are de ce să se refere la eficiență, utilitatea etc., ci strict la conflictul cu Constituția²⁴. Or, cu câteva excepții care nu schimbă fondul temei lustrației, CCR nu precizează încălcarea textului constituțional, ci doar o declara²⁵.

Pentru înțelegerea pe care o arată judecătorii constituționali cu privire la natura unei legi a lustrației este semnificativ reproșul că aceasta nu permite individualizarea măsurii, instituind o prezumție de vinovăție și o sancțiune colectivă, făcând-o incompatibilă cu garanțiile constituționale. Or, prin însăși natura sa, lustrația nu judecă responsabilitatea la nivel individual, ci în raport cu apartenența la o organizație criminală. Judecarea faptelor individuale aparține diferitelor forme ale justiției de tranziție, penală sau civilă.

Prin poziția sa, Curtea Constituțională respinge la nivel de principiu lustrația, împotriva practicilor adoptate de toate țările europene care au suferit de nazism și comunism. Ei resping implicit logica unei legi precum O.U.G. nr. 31/2002 privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii, conform căreia o persoană este pedepsită doar pentru a fi aderat la vreun partid, mișcare politică, asociație sau fundație dintre cele vizate de Ordonanță, indiferent de activitatea sa individuală²⁶.

Iată și modul în care CCR, pe urma inițiatorilor excepției de neconstituționalitate, invocă jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Deciziile CEDO reprezintă o normă de interpretare a prevederilor constituționale referitoare la drepturile și libertățile fundamentale. Devin, în acest sens, un ghid și pentru judecătorii constituționali. Mai ales într-o problemă pentru care nu există o jurisprudență națională, gândirea judecătorilor europeni oferă un ghid demn de urmat. Or, Decizia CCR nr. 820/2010 a denaturat jurisprudența CEDO. Curtea Constituțională și-a susținut considerațiile făcând apel la opiniile Curții de la Strasbourg în

²⁴ Astfel, taxarea excesivă devine neconstituțională atunci când însăși libertatea de a comercializa bunul vândut este practic anulată prin nivelul aberant al taxei.

²⁵ Asumarea de către CCR al unor atribuții în exces destabilizează sistemul democratic. Spre deosebire de Parlament și de Guvern, care fac parte dintr-un sistem de *check and balance* capabil să le oprească excesele, CCR are o forță covârșitoare (hotărârile lor nu pot fi contestate de nicio autoritate publică, sunt obligatorii pentru instituții și persoane private), iar judecătorii constituționali nu sunt în niciun fel răspunzători pentru conținutul acestora.

²⁶ Iar pedeapsa nu constă doar în împiedicarea accesului la funcții și demnități, ci închisoarea de la 3 la 15 ani [a se vedea art. 3 alin. (1) și (2) ale O.G. nr. 31/2002].

cauza *Zdanoka c. Letonia*, din 2004, când a fost chemată să se pronunțe asupra restricțiilor impuse de statul leton candidaților la alegerile naționale parlamentare și locale²⁷. A argumentat pentru legiuitori români că CEDO a considerat o astfel de măsură justificată și proporțională doar în timpul primilor ani după înlăturarea regimului, „când nou-instauratele structuri încă mai puteau fi amenințate de alunecare către totalitarism, iar astfel de restricții ar fi fost de natură a înlătura un astfel de risc”. Curtea Europeană a Drepturilor Omului ar fi condamnat Letonia pentru a fi refuzat unei persoane dreptul de a participa la alegeri, măsură lipsită de proporționalitate cu scopul legitim.

Decizia CCR a fost luată la jumătatea anului 2010. Or, la mijlocul lunii martie 2006, cu patru ani înainte, Marea Curte răsturnase decizia din 2004, recunoscând că „autoritățile naționale din Letonia atât cele legislative, cât și cele juridice, se află într-o poziție mai bună pentru a evalua dificultățile cu care se confruntă în crearea și apărarea ordinii democratice. Acestor autorități le sunt deci lăsate suficientă libertate de a stabili nevoile societății lor în ce privește măsurile de încredere în noile instituții democratice, incluzând parlamentul național, și să răspundă chestiunii dacă aceste măsuri sunt încă necesare...”. Cauza *Zdanoka c. Letonia* contrazice poziția judecătorilor constituționali, nu o susține.

Curtea Constituțională a mai adus în favoarea deciziei sale o cauză, a Partidului Comuniștilor (Nepeceriști) și Ungureanu contra României, din 2005. Judecătorii constituționali susțin că pentru CEDO, nici contextul istoric, nici experiența totalitară trăită în România până în 1989 nu justifică necesitatea unei ingerințe de genul interzicerii înscrierii unui partid pe motiv că va promova doctrina comunistă. Din nou, prezentarea făcută de CCR deformează ideile CEDO²⁸ și oricum, nu este relevantă: temele recunoașterii unui partid care își pune titulatura „comunist” și tema lustrației sunt distincte.

În sfârșit, preluând în decizia sa argumentul celor 29 de senatori și 58 de deputați care au ridicat obiecțiile de neconstituționalitate, conform căroră CEDO, în cauzele *Sidabras și Dziutas c. Lituania*, *Rainys și Gasparavicius c. Lituania*, *Zdanoka c. Letonia* și *Janis Adamsons c. Letonia*, ar fi constatată incompatibilitatea unor prevederi similare celor cuprinse în Legea lustrației, fără să amendeze această interpretare, CCR a asumat răsturnarea gândirii Curții operată de inițiatori.

Despre cauza *Zdanoka c. Letonia* am amintit, fără să fi pus în valoare următoarea observație centrală discutării unei legi a lustrației: „Curtea consideră că restrângerile recunoscute în jurisprudență pentru activitatea politică a polițiștilor, funcționarilor, magistraților și altor persoane în serviciul statului și participând la exercitarea puterii publice vizau persoane ținând

²⁷ Datorită activităților pe care acestea le-au întreprins într-o perioadă de timp (1991) în cadrul unor structuri comuniste declarate neconstituționale.

²⁸ Iată opinia Curții: „Curtea a constatat totuși că programul și statutul insistă pe respectarea suveranității naționale, a integrității teritoriale și respectarea ordinii constituționale și nu cuprinde nici un pasaj care să instige la violență sau orice formă de respingere a principiilor democratice ori la dictatura proletariatului. Programul și statutul PCN se distinge de abuzurile fostului partid comunist de dinainte de 1989. Or, într-o democrație, o formațiune politică care respectă principiile democratice nu poate fi exclusă doar pentru că pune în discuție ordinea constituțională a țării și o supune dezbaterii publice. Instanțele române nu au arătat vreun moment care parte a statutului PCN contravine ordinii juridice și constituționale române. Curtea a fost de acord că statele pot interzice formațiuni politice incompatibile cu principiile democrației, însă PCN nici nu a avut vreo activitate politică contrară acesteia, nici nu are în statut vreo referire aflată în contradicție cu acestea. De aceea, refuzul înregistrării PCN constituie o măsură disproporționată în raport de scopul vizat, iar măsura nu era necesară într-o societate democratică. De aceea, art. 11 a fost violat.

de puterea executivă sau judiciară, fiind important să se apere neutralitatea lor politică în scopul de a se asigura tuturor cetățenilor un tratament egal, echitabil și nevicat de considerații politice, în timp ce în cauză este vorba de puterea legislativă, funcționând pe baza unor criterii esențialmente diferite, art. 3 din Protocolul nr. 1 fiind întemeiat pe ideea pluralismului politic, nici un parlament și nici un deputat neputând fi, prin definiție, neutru din punct de vedere politic. În consecință, chiar presupunând că ar exista o anumită obligație de loialitate și pentru parlamentari, Curtea consideră că aceasta nu poate fi identică și nici măcar similară celei impuse membrilor serviciului public²⁹.

În ce privește cauzele *Sidabras și Dziautas c. Lituania, Rainys și Gasparavicius c. Lituania*, din 2004 și 2005, ele se referă la situația unor foști ofițeri KGB cărora li s-a interzis angajarea în mediul privat. Iată argumentul de fond al CEDO:

„Curtea a acceptat că restricția în ce privește oportunitățile de lucru ale reclamanților impuse prin [legea lituaniană], și drept urmare diferența de tratament aplicată lor, urmărește scopuri legitime ce țin de securitatea națională, ordinea publică, bunăstarea țării și drepturile și libertățile altora. Totuși, Curtea a luat act de faptul că oportunitățile de lucru ale reclamanților au fost restrânse nu doar în ce privește sectorul public, ci și în cel privat. Curtea a concluzionat că interdicția impusă reclamanților în căutarea unor locuri de muncă în variate domenii ale sectorului privat reprezintă o măsură disproporționată, chiar dacă se are în vedere legitimitatea scopurilor urmărite prin aceste restrângeri”.

Susținând disproporționalitatea măsurii prin care s-a împiedicat angajarea petenților în sectorul privat, CEDO a subliniat, în contrast, rezonabilitatea ei în cazul unor funcții și demnități de stat³⁰. Restrângerea drepturilor electorale garantate de art. 3 al Protocolului adițional necesită mai multă precauție din partea statelor decât în cazul ocupării prin numire a unor funcții publice.

În analiza „problemelor” constituționale ale Legii lustrației, CCR nu a părut interesată să distingă între aspectele amintite mai sus, care sunt cheia ce desparte o lege a lustrației rezonabilă de una abuzivă/ excesivă. Ci a folosit argumente care nu se susțin, luându-și atribuții care nu-i aparțin și prezentând jurisprudența CEDO trunchiat sau răsturnat în raport cu cea reală³¹.

IV. Răsturnarea raporturilor dintre agenți și informatori

O.U.G. nr. 24/2008 și Legea nr. 293/2008³² care a aprobat-o au transformat Colegiul CNSAS dintr-un organ de decizie într-unul de constatare, dar au făcut și alte schimbări, radicale pentru procesul deconspirării. Ele nu rezultau direct din Decizia Curții Constituționale nr. 51/2008, dar rimau cu atitudinea judecătorilor constituționali.

²⁹ Cauza *Zdanoka c. Letonia*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Secția I - cameră, Hotărârea din 17 iunie 2004; a se vedea și comentariile la doctrina CEDO în materie ale lui *Corneliu-Liviu Popescu*, *Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materia deconspirării statelor din Europa Centrală și de Est*, în NRDO nr. 3-4/2005, p. 51-71.

³⁰ Iată logica hotărârii CEDO în cauza *Janis Adamsons c. Letonia*, din 2008: interdicția ca dl Adamsons să nu poată participa la alegeri este contradictorie cu acceptarea lui în importante poziții de demnitate publică, ocazie cu care și-a demonstrat atașamentul la valorile democrației.

³¹ Pe de altă parte, judecătorii constituționali au avut motive să critice Legea lustrației pentru lipsa de rigoare normativă, neclaritate și precizie. Doar că CCR nu joacă rolul unui Consiliu legislativ.

³² Legea nr. 293/2008 pentru aprobarea O.U.G. nr. 24/2008 privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității.

Conform Legii nr. 187/1999, „agenții” care au îndeplinit calitatea de lucrător operativ ai Securității³³ erau considerați a fi făcut poliție politică în măsura în care participaseră la suprimarea sau îngrădirea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului sau instauraseră, respectiv asiguraseră menținerea puterii totalitar-comuniste³⁴. Toți oamenii Securității aveau funcția să asigure menținerea regimului ca sistem politic specific, totalitar, poate cu câteva excepții³⁵. Cât timp a fost valabilă Legea nr. 187/1999, fișele de post erau suficiente pentru identificarea autorilor poliției politice și publicarea datelor în Monitorul Oficial³⁶ – eventual după o procedură de contestație în care foștilor ofițeri li se asigura răsturnarea sarcinii probei.

Aceeași lege identifica pe „colaboratorii organelor de securitate ca poliție politică” pe baza unor dovezi precum: au fost retribuiți sau recompensați, au deținut locuință conspirativă, au fost rezidenți, au dat Securității informații prin care au adus atingere, nemijlocit sau prin alte organe, drepturilor și libertăților fundamentale ale omului³⁷, au denunțat activitatea sau atitudinile potrivnice regimului totalitar comunist de natură, iar prin aceasta puneau în pericol persoane³⁸. Evaluarea CNSAS era obligată să urmeze un principiu de rezonabilitate. În sensul prevederilor legii, o informație privitoare la o persoană care se afla dincolo de puterea de acțiune a organelor regimului comunist era irelevantă.

Observațiile anterioare susțin că Legea nr. 187/1999 oferea mijloace suficiente și Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității pentru deconspirarea ofițerilor de securitate, și suspexților de colaboraționism pentru a argumenta împotriva eventualelor abuzuri.

Legea nr. 293/2008 a redefinit lucrătorul de securitate „orice persoană care, având calitatea de ofițer sau de subofițer al Securității sau al Miliției cu atribuții pe linie de Securitate, inclusiv ofițer acoperit, în perioada 1945-1989, a desfășurat activități prin care a suprimat sau a îngrădit drepturi și libertăți fundamentale ale omului”³⁹. Ca urmare, ofițerii sunt găsiți responsabili de acțiuni de poliție politică numai dacă există probe privitoare la suprimarea sau îngrădirea unor drepturi și libertăți, aportul lor la apărarea sistemului criminal nemaicontând. Dar care pot fi probele? Un exemplu tipic de încălcare a dreptului la viață privată și de familie era urmărirea acasă, pe stradă, la serviciu a unei persoane fără să fie suspectă de omucidere, subminarea economiei naționale⁴⁰, terorism și alte infracțiuni fără conținut politic. Aproape orice ofițer din sistemul rețelei informative⁴¹ a semnat documente care ordonau sau raportau astfel de acțiuni. Or, instanțele care s-au exprimat până acum asupra „îngrădirii unor drepturi și libertăți” par să fi fost insensibile la încălcarea vieții private.

Prin Legea nr. 293/2008, colaboratorii Securității au fost identificați ca persoane „care au furnizat informații... prin care se denunțau activitățile sau atitudinile potrivnice regimului totalitar comunist și care au vizat îngrădirea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului”⁴². Termenii vinovăției sunt considerabil mai relaxați în cazul colaboratorilor și mai ales, interpretabili. Denunțarea atitudinilor potrivnice regimului, vizarea îngădirii unor

³³ Conform art. 5 alin. (3) al Legii nr. 187/1999.

³⁴ Conform art. 5 alin. (1) al Legii nr. 187/1999.

³⁵ Cum ar fi lupta împotriva terorismului internațional.

³⁶ În conformitate cu art. 17 alin. (2) al Legii nr. 187/1999.

³⁷ Conform art. 5 alin. (3) al Legii nr. 187/1999.

³⁸ Conform art. 5 alin. (3) și (4) al Legii nr. 187/1999.

³⁹ Conform art. 3 lit. a) al Legii nr. 293 /2008.

⁴⁰ Delictele mărunte erau de resortul Miliției, nu al Securității.

⁴¹ În medie, circa 8.000, conform lui *Liviu Turcu*, Colaboraționismul la români, în *Revista Română de Drepturile Omului* nr. 25/2003, p. 31.

⁴² Conform art. 3 lit. b) al Legii nr. 293 /2008.

drepturi acoperă un număr considerabil de situații. Simpla descriere a conținutului unei reviste anticomuniste publicate în Italia a fost considerată „denunț”, iar autorul, colaborator⁴³.

Prin astfel de schimbări, în fața opiniei publice sunt mai ușor de făcut responsabili pentru fărădelegile regimului comunist informatorii, decât lucrătorii Securității. Acest fel vicios de a prezenta lucrurile a fost chiar practica CNSAS de după anul 2000. Doar că părea un defect de funcționare al instituției. O.U.G. nr. 24/2008 și Legea nr. 93/2008 au transformat eroarea CNSAS într-un principiu normativ.

V. Asaltul CCR cu excepții de neconstituționalitate. „Adaosurile” Curții

Adoptarea rapidă de către Guvern a O.U.G. nr. 24/2008 care transformase CNSAS într-un organ de verificare și constatare nu a stins încercările de a dinamita legislația de deconspirare a Securității. Din contră, astfel de acțiuni s-au multiplicat⁴⁴. Cei vizați pentru constatarea calității de lucrător/ colaborator al Securității repetau argumentele CCR, în frunte cu încălcarea prezumției de nevinovăție, atribuirea unei răspunderi morale și juridice pentru lucrătorii Securității „deși” ei desfășuraseră „doar” activități specifice serviciului, acordarea CNSAS a unor competențe prin care se substituie instanțelor judecătorești. Excepțiile de neconstituționalitate au mai invocat: ideea că CNSAS se substituie în dreptul cetățeanului de a avea acces liber la justiție pentru apărarea drepturilor și intereselor sale legitime, extinderea nepermisă a sferei titularilor acestui drept, dincolo de limitele sale constituționale, absența unei prevederi care să dea persoanei verificate posibilitatea de a se apăra în fața Colegiului CNSAS, absurditatea de a pretinde unui subiect de drept să răspundă pentru o conduită pe care a avut-o anterior intrării în vigoare a unei legi care reglementează această conduită, îngrădirea posibilității persoanelor de a-și exercita dreptul la apărare în fața unei instanțe de judecată apropiate domiciliului său, contrar principiului constituțional al egalității în drepturi, confuzia între funcția de anchetă și funcția de decizie a CNSAS ș.a.

Foștii agenți ai Securității au adus în favoarea lor argumente specifice, precum ilegitimitatea Colegiului CNSAS de a se pronunța asupra unor aspecte sau fapte ce țin de regulamentele sau comandamentele militare. Calitatea și constatarea calității de lucrător al Securității ar trebui identificată și analizată din punctul de vedere al actelor materiale și al activității de tip militar, subordonată regimului ordinelor și regulamentelor militare, depunerii unui jurământ militar și structurată pe o ierarhie și acte de comandă și deci nu se supun jurisdicției de contencios administrativ. Identificarea lor ca autori ai unor acte de poliție politică ar contrazice principiul constituțional al fidelității față de țară etc.⁴⁵

⁴³ *Gabriel Andreescu*, Cazul Vasile Vetișanu și aplicarea Legii 187/1999, în *Revista Română de Drepturile Omului* nr. 25/2003, p. 63-84.

⁴⁴ A se vedea, doar ca eșantion, Decizia nr. 899 din 6 iulie 2010 (M.Of. nr. 604 din 26 august 2010), Decizia nr. 1575 din 7 decembrie 2010 (M.Of. nr. 110 din 11 februarie 2011), Decizia nr. 759 din 7 iunie 2011 (M.Of. nr. 612 din 30 august 2011), Decizia nr. 760 din 7 iunie 2011 (M.Of. nr. 668 din 20 septembrie 2011), Decizia nr. 843 din 23 iunie 2011 (M.Of. nr. 612 din 30 august 2011), Decizia nr. 1416 din 20 octombrie 2011 (M.Of. nr. 839 din 28 noiembrie 2011), Decizia nr. 1517 din 15 noiembrie 2011 (M.Of. nr. 30 din 13 ianuarie 2012), Decizia nr. 1632 din 20 decembrie 2011 (M.Of. nr. 138 din 29 februarie 2012).

⁴⁵ A se vedea Decizia nr. 906 din 1 noiembrie 2012 (M.Of. nr. 851 din 17 decembrie 2012), în care au fost respinse argumentele privitoare la excepția de neconstituționalitate.

O contestație vizând actul normativ în totalitate s-a referit la caracterul de „urgență” al O.U.G. nr. 24/2008. Nu doar că nu ar fi existat „o situație extraordinară” pentru adoptarea ordonanței, dar Guvernul nu a motivat urgența, ci ar fi arătat numai necesitatea reglementării poziției CNSAS în sistemul altor instituții publice⁴⁶.

Mă opresc în final la o temă a cărei preluare de CCR avea să aibă un efect semnificativ asupra procedurii de identificare a agenților și colaboratorilor cu Securitatea ca poliție politică. În luna februarie 2009, dl. Luca Drăgan a ridicat excepția de constituționalitate relativ la dispozițiile art. 2 lit. b) teza întâi din O.U.G. nr. 24/2008⁴⁷ susținând că acestea contravin dreptului la apărare prin instituirea unei noi categorii de probe, nereglementată de Codul de procedură civilă, conștând în „relatări verbale consemnate de lucrătorii Securității”. Ele nu ar putea fi contestate în instanță, deoarece nu pot fi calificate nici ca acte administrative, nici ca înscrisuri sub semnătură privată și nici ca probe cu martori. Una dintre caracteristicile unui proces fiind contradictorialitatea, persoana calificată de lege ca fiind colaborator al securității doar pe baza acelor „relatări verbale consemnate de lucrătorii Securității” nu poate beneficia de respectiva garanție procesuală, deoarece martorii ar fi putut deceda.

La 6 iulie 2010, Curtea Constituțională a respins excepția de neconstituționalitate ca neîntemeiată conform următorului raționament: „Curtea constată că [prevederile O.U.G. nr. 24/2008] permit instanței de contencios administrativ ca, în cadrul acțiunii în constatare cu care a fost sesizată, să procedeze la cenzurarea «Notei de constatare» și să uzeze de toate mijloacele procedurale în cadrul procesului, pentru stabilirea adevărului. De altfel, o practică contrară ar încălca principiile generale de drept, în temeiul cărora instanța de judecată administrează dovezi care să ducă la dezlegarea pricinii și, în final, la înfăptuirea justiției.

Așadar, într-o acțiune în constatare a calității de colaborator, promovată de Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, pârâtul nu trebuie să își demonstreze propria nevinovăție, revenind instanței de judecată obligația de a administra tot probatoriul pe baza căruia să pronunțe soluția. Constatarea calității de colaborator al Securității trebuie să fie rezultatul unei analize minuțioase din partea instanței asupra întregului material depus de Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității și nu poate fi stabilită numai pe baza «relatărilor verbale consemnate de lucrătorii Securității». În cadrul acestui proces pot fi demonstrate atât faptele pozitive, cât și faptele negative, acestea din urmă prin dovedirea faptelor pozitive contrare. Așadar, nu se poate susține, așa cum face autorul excepției, că relatăriile verbale consemnate de lucrătorii Securității au o valoare probantă prestabilită și nici că instanța pronunță o hotărâre exclusiv în baza acestora⁴⁸.

Într-o altă excepție de neconstituționalitate, inițiată în luna februarie 2009, dl. Florian Budu a argumentat că neconstituționalitatea prevederilor O.U.G. nr. 24/2008 rezultă din folosirea expresiei generice „informatori, indiferent sub ce formă”, care nu ține seamă de condiții⁴⁹. Prin Decizia nr. 759 din 7 iunie 2011, CCR a respins excepția, motivând cu argumentele deciziilor anterioare, fără o referire expresă la sintagma în cauză⁵⁰. În același timp, judecătorii constituționali s-au raportat la ea implicit din moment ce au respins „premisele unei forme de răspundere morală și juridică colectivă, pentru simpla participare la activitatea

⁴⁶ Și această excepție de neconstituționalitate a fost respinsă – a se vedea Decizia CCR nr. 794 din 27 septembrie 2012 (M.Of. nr. 812 din 4 decembrie 2012).

⁴⁷ Prevederile definesc agenții și colaboratorii cu Securitatea ca poliție politică.

⁴⁸ Decizia nr. 899 din 6 iulie 2010 (M.Of. nr. 604 din 26 august 2010).

⁴⁹ Mai mulți petenți se vor adresa repetat CCR cu aceeași formulare a excepției de neconstituționale.

⁵⁰ Decizia nr. 759 din 7 iunie 2011 (M.Of. nr. 612 din 30 august 2011).

serviciilor de informații, în condițiile lipsei de vinovăție și a vreunei încălcări a drepturilor omului și a libertăților fundamentale”. Tot atunci, Curtea a argumentat că aspectele legate de calificarea mijloacelor de probă sau de stabilire a sensului pe care îl au în cuprinsul legii anumiți termeni nu este o problemă de constituționalitate, ci de legiferare, pe de o parte, și de interpretare și aplicare a legii de către instanțele judecătorești, pe de altă parte.

Până la mijlocul anului 2012, CCR s-au referit la sintagmele „relatări verbale consemnate de lucrătorii Securității” și „indiferent sub ce formă” calificând enunțurile care le contextualizau. Iată că la 26 iunie 2012, în cauzele petenților Pompiliu Mătușoiu și Virgil Sabin Flaviu Mihalca, judecătorii constituționali au schimbat logica, admitând în parte aceleași tip contestații și luând o hotărâre curioasă: sintagmele „indiferent sub ce formă” și „relatări verbale consemnate de lucrătorii Securității” din cuprinsul art. 2 lit. b) teza întâi din O.U.G. nr. 24/2008 sunt neconstituționale⁵¹.

Curtea Constituțională a explicat schimbarea jurisprudențială prin numărul semnificativ de cauze având ca obiect acțiuni în constatarea calității de lucrător sau colaborator al Securității. Ea constată că sintagmele „indiferent sub ce formă” și „relatări verbale consemnate de lucrătorii Securității” conferă forță probantă documentelor interne ale fostei Securități, ceea ce ridică întrebarea dacă formulările O.U.G. nr. 24/2008 permit instanței judecătorești să se pronunțe exclusiv pe baza unor asemenea documente.

Or, „Curtea se mărginește să arate că, ținând cont de specificul contextului politico-istoric în care au fost consemnate, relatări verbale pot fi caracterizate prin subiectivism, arbitrar și uneori simulare, iar acestea pot genera un conținut vag, neclar, incert, neverosimil, fictiv și inutil, astfel, cauzei privind constatarea calității de lucrător al Securității sau de colaborator al acesteia. Pe de altă parte, în situația în care instanța judecătorească își formează convingerea exclusiv prin aprecierea unor asemenea documente, există riscul ca orice îndoială să poată fi interpretată împotriva persoanei verificate, iar aparența să fie considerată relevantă”. Deci „asemenea documente nu pot avea forță probantă luate izolat și, ca atare, nu pot servi ca temei al admiterii acțiunii în constatare, decât dacă, pe calea unei atente și complete analize, sunt coroborate cu datele sau informațiile provenite din alte documente sau rezultate din administrarea altui mijloc de probă”.

Conform Curții, toate acestea creează între CNSAS și persoana verificată un dezechilibru incompatibil cu principiul egalității de arme. Ca urmare, persoana verificată al cărei dosar conține doar documente reprezentând „relatări verbale consemnate de lucrătorii Securității”, nu are beneficiul unei proceduri contradictorii în cazul în care se află în imposibilitatea obiectivă de a propune alte probe în apărarea sa⁵². Or, rolul fundamental al instanței judecătorești este de a realiza justiția. Ca urmare, sintagmele „indiferent sub ce formă” și „relatări verbale consemnate de lucrătorii Securității” afectează principiul egalității armelor aducând

⁵¹ Decizia nr. 672 din 26 iunie 2012 (M.Of. nr. 559 din 8 august 2012).

⁵² Curtea Constituțională invocă și aici jurisprudența europeană în sprijinul argumentelor sale, tot retoric ori deturnându-i semnificația. Astfel, Curtea Constituțională a făcut trimitere la cauza *Kostovski c. Olanda*, în care statul olandez a fost condamnat întrucât a dat o putere decisivă acuzării prin folosirea unui martor care nu a fost adus în instanță, luându-se posibilitatea acuzatului de a contesta în fața judecătorilor afirmațiile acestuia. Asimetria sancționată de CEDO în cauza *Dombo Beheer B.V. c. Olanda* era rezultatul respingerii martorului unei părți și refuzarea părții adverse a altuia care avea aceeași relevanță pentru caz. Iar cauza *Klimentyev c. Rusia* CEDO nu a susținut plângerile petentului cu privire la caracterul incorect al procesului său. De altfel, folosirea inadecvată a jurisprudenței CEDO a devenit un adevărat obicei în bătălia juridică în instanțele din România.

atingere dreptului la un proces echitabil, garantat de Constituție. Prin admiterea excepției de neconstituționalitate, CCR asigură „echilibrul dintre justiția imparțială, fără urme vindicative, într-o societate democratică și protecția drepturilor individului”⁵³.

Am numit anterior Decizia CCR nr. 662/2012 o „hotărâre curioasă”, căci ea face un lucru mai greu de imaginat: declară neconstituționale... sintagme. Or, prevederile constituționale nu sunt și nu pot fi sintagme: ci enunțuri. În opoziție, dezacord, contradicție cu un enunț nu poate fi decât un alt enunț (și nu o sintagmă, cuvânt, conector, punct sau virgulă).

Este de altfel de reținut că CCR nici nu avea nevoie de o decizie cu un astfel de conținut „curios”. Deciziile CCR nr. 899/2010 și nr. 759/2011 din care am citat, și altele din aceeași serie, susțin că o acuzare în care singurele probe sunt înscrisuri ale ofițerilor de securitate, respectiv, informații „indiferent de formă”, nu corespund garanțiilor unui proces corect. Faptul că judecătorii constituționali asaltați cu excepții de neconstituționalitate de același tip au apelat la această soluție improprie ar putea explica dorința tranșării o dată pentru totdeauna a categoriei de excepții.

Lăsând la o parte tema „sintagmelor neconstituționale” este de pus în discuție fondul poziției CCR, măsura în care Curtea Constituțională are competența să se pronunțe asupra unor chestiuni ce țin de modul de administrare a probelor, forța lor probantă și sarcina probei. Paradoxal, chiar CCR amintește, repetat de la o cauză la alta, că în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, s-a statuat că administrarea probelor, forța lor probantă și sarcina probei țin de resortul legislației naționale. Și totuși, Decizia nr. 672/2012, CCR se ocupă de calitatea probelor: face referiri la relatările verbale ale ofițerilor de securitate, declară că acestea sunt subiective, arbitrarii, simulare, pot genera un conținut vag, neclar, incert, neverosimil, fictiv.

Cercetarea documentelor de securitate confirmă în totalitate afirmațiile CCR, caracterul viciat al consemnărilor agenților Securității și pericolul de a le folosi fără punerea lor în context⁵⁴. Doar că luarea în considerare a acestor aspecte ține de evaluarea forului legislativ, în sensul că acesta este cadrul unde cunoașterea de specialitate se întâlnește cu voința politică. Asumându-și o competență pe care nu o au, judecătorii constituționali împiedică instanțele de judecată să hotărască la nivelul de nuanță pe care legea o permite – și trebuie să o permită. Astfel, deși nu e bine să ne bizuim „în general” pe consemnările celor care au întocmit documentele Securității, în anumite cazuri acestea pot fi suficiente – prin susținerea lor reciprocă în contexte verificabile – pentru a stabili statutul unui colaborator al poliției politice. Situația devine chiar curentă în cazul ofițerilor de securitate. „Relatări verbale consemnate de lucrătorii Securității” pot fi referiri la ordine date de către superiori ori sarcini transmise inferiorilor. Contextul permite de cele mai multe ori să se recunoască credibilitatea lor. Înregistrarea pe hârtie a unui ordin verbal are un mare grad de autenticitate. Astăzi, aflați în fața CNSAS ori ai tribunalelor, foștii lucrători ai Securității se vor putea așeza sub umbrela oferită lor de Curtea Constituțională. Cel mai mare efect îl are Decizia nr. 672/2012 asupra posibilităților de conspirare a cadrelor fostei instituții de opresiune.

⁵³ Remarcând că interpretarea CCR va avea drept consecință ca anumiți colaboratori ai Securității să nu mai fie deconspirați, Corneliu-Liviu Popescu apreciază decizia CCR în sensul că ea corespunde principiului general al prezumției de nevinovăție și concepției teoretice fundamentale că justiția nu caută adevărul absolut, ci adevărul judiciar (*Corneliu-Liviu Popescu, La preuve de la collaboration avec la police politique du régime totalitaire communiste en Roumanie, în NRDO nr. 3/2012, p. 7*).

⁵⁴ A se vedea, pentru o analiză dedicată pericolului de a utiliza arhiva creată de Securitate, fără amendare, *Gabriel Andreescu, Cărturari, opozanți și documente. Manipularea Arhivei Securității*, Ed. Polirom, Iași, 2013.

VI. Concluzii

Una din criticile cele mai frecvente și, după cum susțin autorii, foarte motivate, la adresa CCR este asumarea de către Curtea Constituțională a unor funcții politice⁵⁵. A făcut-o în mod particular în ce privește legislația accesului la propriul dosar și deconspirarea Securității, caz în care CCR a devenit o adevărată navă amiral în sabotarea procesului de identificare a informatorilor și mai ales, a ofițerilor de securitate care au făcut poliție politică (evident, cvasitotalitatea lor). Începând cu anul 2008, deciziile CCR au „identificat” în piesele legislative tot atâtea ocazii pentru a face procesul deconspirării tot mai dificil. Principiile nobile ale drepturilor și libertăților fundamentale au fost invocate pentru a legitima interpretări de natură politică, nu constituțională.

Cel mai adesea, deciziile Curții au răspuns chemării celor care se aflau sub cercetare. Alteori, Curtea a avut grijă să recunoască ea însăși pericolele care se pot ridica pentru viitor. Astfel, după cunoștința noastră, nu au apărut până acum plângeri cu privire la pretenția instanțelor de judecată de a cere acuzaților să facă sarcina probei. Or, este semnificativ că CCR a ținut să contracareze o astfel de posibilitate, propusă încă din anul 2005 și repetată după această dată⁵⁶ – a se vedea formularea citată „Așadar, într-o acțiune în constatare a calității de colaborator, promovată de Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, pârâtul nu trebuie să își demonstreze propria nevinovăție...”. Ce anume poate legitima CRR să respingă posibilitatea/ constituționalitatea inversării sarcinii probei? Procedura se folosește curent în practica juridică din alte țări, este recunoscută de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, constituie chiar procedura-normă în judecarea cazurilor de discriminare, în sfârșit, este folosită în fața instanțelor românești. Este adevărat că inversarea sarcinii probei ar schimba radical, practic și principial, întreaga problematică a responsabilității foștilor agenți ai aparatului de represiune.

Filozofia judecătorilor constituționali se poate recunoaște în enunțuri, în sugestii sau în stil. Din poziția pe care o au, li se pare firesc să eludeze rolul Securității ca principală instituție a represiunii declarând: „nu se verifică dacă serviciile de informații vizate aveau ca obiectiv represiunea împotriva adversarilor regimului comunist sau dacă serveau siguranței naționale”, sau vorbind eufemistic despre „simpla participare la activitatea serviciilor de informații” ori despre „acțiunile abuzive ale unor lucrători din fosta Securitate”. Consideră normal ca foști ofițeri să devină judecători și să împartă astfel dreptatea în post-comunism. Nu văd nimic problematic ca aceștia să ocupe poziții de decizie în Poliție, ca să pună din nou ordine în societate. Transformând această filozofie în decizii, Curtea Constituțională a creat un zid în fața unei etici și politici ale memoriei bazate pe ideea de responsabilitate. Or, situarea față de comunism reprezintă un test major al noilor democrații. Testul eticii memoriei obligă la adoptarea unei legi de organizare și funcționare a Curții Constituționale care să nu permită vreo legătură între judecătorii Curții și aparatul fostului regim comunist.

⁵⁵ A se vedea, printre multe altele, implicarea CRR în problema salariilor judecătorilor, unde Curtea Constituțională a preluat întocmai opinia Ministerului Justiției (*Valentin Constantin*, Excepția de neconstituționalitate formulată de stat, în NRDO nr. 3/2012, p. 8-13).

⁵⁶ A se vedea propunerea inversării sarcinii probei în *Gabriel Andreescu*, Deconspirarea poliției politice comuniste. Evoluții, în NRDO nr. 3/2006, p. 41-42, și reluată în studii ulterioare (*Gabriel Andreescu*, Necesitatea judecătorilor specializați în cazurile de colaborare cu Securitatea ca poliție politică, în NRDO nr. 1/2009, p. 25).